INTERNATIONAL JOURNAL OF NOVEL RESEARCH AND DEVELOPMENT (IJNRD)
© 2026 IJNRD | Volume 11, Issue 6, June 2026 | ISSN: 2456-4184 | IJNRD.ORG

ড° নগনে শইকীয়াৰ ‘আন্ধাৰত নজিৰ মুখ’ সংকলনৰ চৰত্রি্ৰসমূহৰ বচ্িছনি্নতাবোধ (Alienation) বশি্লষেণঃ এক তাত্ত্বকি অধ্যয়ন

টুলশ্বেৰ ৰাজবংশী
গৱষেক, অসমীয়া বভিাগ,
কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মা সংস্কৃত আৰু পুৰাতন অধ্যয়ন বশ্বিবদ্যিালয়
নলবাৰী, অসম, ভাৰত

সাৰাংশঃ আধুনকি অসমীয়া সাহত্যিৰ অন্যতম শ্ৰষ্ঠে গল্পকাৰ তথা বৌদ্ধকি আৰু মনস্তাত্ত্বকি বশি্লষেণৰ বাটকটীয়া ডঃ নগনে শইকীয়াৰ ‘আন্ধাৰত নজিৰ মুখ’ (১৯৮০) গল্পসংকলনখনত সমাজৰ নৰ্িমম বাস্তৱ চত্রি আৰু মানৱীয় মনস্তত্ত্বৰ এক সুন্দৰ অথচ ভয়াবহ প্ৰতফিলন পৰলিক্ষতি হয় । সাম্প্ৰতকি কালৰ অসমীয়া গল্পকাৰসকলৰ ভতিৰত ব্যক্তমিনৰ সুক্ষ্ম, জটলি আৰু বহুধা-বভিক্ত অনুভূত আৰু উপলব্ধৰি বভিনি্ন চৰত্রিৰ বশি্লষেণত নগনে শইকীয়াই বশিষে দক্ষতা অৰ্জন কৰছি। আধুনকি সমাজ ব্যৱস্থাত পুঁজপিত আৰু শ্ৰমজীৱী শ্ৰণেীৰ মাজত সৃষ্ট হোৱা অৰ্থনতৈকি বষৈম্য, শোষণ আৰু ইয়াৰ ফলশ্ৰুতত মানৱীয় সত্তাত সৃষ্ট হোৱা গভীৰ মানসকি সংকট অৰ্থা☐ ‘বচ্িছনি্নতাবোধ’ (Alienation) এই গ্ৰন্থখনৰ অন্যতম মূল বষিয়বস্তু। প্ৰস্তুত গৱষেণা পত্ৰখনৰ মূল উদ্দশ্যে হছৈ উক্ত সংকলনখনত প্ৰতফিলতি হোৱা চৰত্রিসমূহৰ বচ্িছনি্নতাবোধৰ স্বৰূপটো মাৰ্ক্সবাদী (Marxist) আৰু মনস্তাত্ত্বকি দৃষ্টভিংগীৰে তাত্ত্বকিভাৱে বশি্লষেণ কৰা। গৱষেণাত সংকলনখনৰ গল্পসমূহৰ জৰয়িতে লখেকে আধুনকি পুঁজপিত সমাজৰ অন্ধকাৰ দশি, যান্ত্ৰকিতাৰ ফলত মানৱীয় আৱগেৰ মৃত্যু, আৰু শ্ৰণেী-বষৈম্যৰ ফলত মানুহ কদিৰে নজিৰ সত্তা, সমাজ আৰু শ্ৰমৰ পৰা বচ্িছনি্ন হৈ পৰে তাৰ তাত্ত্বকি বশি্লষেণ আগবঢ়োৱা হছৈ। এই গৱষেণা পত্ৰত মূল পাঠৰ লগতে বভিনি্ন তাত্ত্বকিদশিৰ ব্যৱহাৰ কৰি পুংখানুপুংখ বশি্লষেণ আগবঢ়োৱা হছৈ।

সূচক শব্দঃ বচ্িছনি্নতাবোধ, শ্ৰণেী-সংঘাত, পণ্যকৰণ, মাৰ্ক্সবাদ, নগনে শইকীয়া, মনস্তাত্ত্বকি অৱক্ষয়, আন্ধাৰত নজিৰ মুখ ।

০১. অৱতৰণকিাঃ

সাহত্যি হছৈ এখন সমাজৰ নৰ্িমম দাপোণ। এখন সমাজৰ অৰ্থনতৈকি, ৰাজনতৈকি তথা সাংস্কৃতকি অৱস্থাৰ প্ৰভাৱ সাহত্যিৰ মাজদি স্পষ্টকৈ প্ৰতফিলতি হয়। আধুনকি অসমীয়া চুটগিল্পৰ বকিাশৰ ধাৰাত পৰলিক্ষতি হয় যে সমাজৰ দ্ৰুত পৰৱিৰ্তনে সাহত্যিৰ বষিয়বস্তু আৰু লখেকৰ দৃষ্টভিংগী সলনি কৰছি। 'নব্বৈ পৰ্ৱৱতী অসমীয়া চুটগিল্পত সমকাল চতেনা' নামৰ প্ৰৱন্ধত ধৰণী লাহনে উল্লখে কৰছি যে, "বশ্বিায়নৰ প্ৰভাৱত, মুক্ত অৰ্থনীতৰি প্ৰভাৱত, বজি্ঞান-প্ৰযুক্তবিদ্যিাৰ ন ন উদ্ভাৱনৰ ফলত সমাজ জীৱনলৈ অহা দ্ৰুত পৰবিৰ্তনে অসমীয়া সমাজখনকো প্ৰভাৱতি নকৰাকৈ থকা নাই। ফলত মানুহ নঃিসংগ হছৈ, ভোগবাদৰ প্ৰভাৱত এচাম ব্যক্ত অত ব্যক্তকিন্দ্ৰেকি হৈ পৰছি" (ৰাজখোৱা ১১৪)। অসমীয়া চুটগিল্পৰ 'আৱাহন' আৰু 'ৰামধনু' যুগৰ পৰৱৰ্তী কালছোৱাত যসিকল লখেকে সমাজৰ জটলি অৰ্থনতৈকি গাঁথনি আৰু মানৱীয় মনস্তত্ত্বক একত্ৰতি কৰি সাৰ্থক গল্প ৰচনা কৰছিলি, তাৰ ভতিৰত ড° নগনে শইকীয়া অন্যতম। ড° হৃদয়ানন্দ গগৈয়ে তওেঁৰ 'ৰামধনুৰ গল্প আৰু গণ-জীৱনৰ তৰংগ' প্ৰবন্ধত কছৈে, "ৰামধনুৰ পাতত আলোচনীখনৰ শষেৰ পৰ্যায়ত

আত্মপ্ৰকাশ কৰি ক্ৰমা□ প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰা কেইবাগৰাকী গল্পকাৰ আছে।... এই সকলৰ ভিতৰত প্ৰথমতে নাম ল'ব লাগিব নগেন শইকীয়াৰ। ব্যক্তিমনৰ সুক্ষ্ম জটিল আৰু বহুধা-বিভক্ত অনুভূতি আৰু উপলব্ধিৰে বিভিন্ন চৰিত্ৰৰ বিশ্লেষণত তেওঁ দক্ষতা অৰ্জন কৰিছে। আধুনিক সাহিত্যৰ বিমূৰ্তভংগী আৰু চেতনাস্ৰোতৰ ধাৰণাৰ প্ৰতিফলন তেওঁৰ গল্পত উদ্ভাসিত হৈ উঠে" (ৰাজখোৱা ৮৪)।

মাৰ্ক্সবাদী দৰ্শন অনুসৰি, সমাজ ব্যৱস্থা সদায় শোষক আৰু শোষিত-এই দুটা শ্ৰেণীত বিভক্ত। লুইছ টাইছনৰ (Lois Tyson) মাৰ্ক্সবাদী তত্ত্বৰ বিশ্লেষণ অনুসৰি, "মাৰ্ক্সবাদৰ মতে, সমাজৰ অৰ্থনৈতিক ভেটিয়েই সমাজৰ ৰাজনীতি, ধৰ্ম, কলা আৰু আৱেগিক জগতক নিয়ন্ত্ৰণ কৰে" (Tyson 53)। পুঁজিপতি সমাজ ব্যৱস্থাত সাধাৰণ মানুহে নিজৰ শ্ৰম আৰু জীৱনৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ হেৰুৱাই পেলায়, যাক মাৰ্ক্সীয় দৰ্শনত 'Alienation' বা 'বিচ্ছিন্নতাবোধ' বুলি কোৱা হয়। আধুনিক সমাজত এই বিভাজন কেৱল কাৰখানা বা পথাৰতে আৱদ্ধ নাথাকি মানুহৰ মনস্তত্ত্ব আৰু পাৰস্পৰিক সম্পৰ্কলৈকো সম্প্ৰসাৰিত হৈছে। ড° নগেন শইকীয়াৰ 'আন্ধাৰত নিজৰ মুখ' (১৯৮০) সংকলনটি এই শ্ৰেণী-সংঘাত আৰু অৰ্থনৈতিক ব্যৱধান জীৱন্ত ৰূপত প্ৰতিফলিত হৈছে। শ্ৰেণী বৈষম্যই ইয়াত কেৱল অৰ্থৰ অভাৱকে নুবুজায়, ই মানুহক মানুহ হিচাপে জীয়াই থকাৰ অধিকাৰ, আত্মমৰ্যাদা, আৰু নিজৰ প্ৰকৃত আৱেগিক সত্তাৰ পৰাও বিচ্ছিন্ন কৰাৰ এক কৰুণ তাত্ত্বিক আধাৰ দাঙি ধৰিছে।

এই সংকলনৰ গল্পসমূহত লেখকে সমাজৰ উচ্চবৰ্গৰ ভণ্ডামি আৰু নিম্নবৰ্গৰ নিৰুপায় অৱস্থাৰ কথা বৰ্ণনা কৰি দেখুৱাইছে যে সমাজৰ এমুঠিমান মানুহে অৰ্থ আৰু ক্ষমতাৰ বলত সমাজৰ বুকুৰ পৰা সকলো সুখ কাঢ়ি লৈছে, আনহাতে সাধাৰণ মানুহে নূন্যতম প্ৰয়োজন পূৰণ কৰিবলৈ গৈ জীৱনৰ সৰ্বস্ব ত্যাগ কৰিবলগীয়া হৈছে। যান্ত্ৰিক নগৰীয়া সভ্যতাৰ আগ্ৰাসন আৰু পৰম্পৰাগত মানৱীয় মূল্যবোধৰ খহনীয়াই জন্ম দিয়া এক গভীৰ 'বিচ্ছিন্নতাবোধে' সমগ্ৰ গ্ৰন্থখনৰ চৰিত্ৰসমূহক আৱৰি ৰাখিছে। গৱেষণা পত্ৰখনত এই তাত্ত্বিক ধাৰণাসমূহৰ ভিত্তিত মূলতঃ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু মনস্তাত্ত্বিক বিচ্ছিন্নতাৰ সূক্ষ্ম বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হ'ব।

০২. **গৱেষণা পদ্ধতি আৰু সমল সংগ্ৰহঃ ড° নগেন শইকীয়াৰ 'আন্ধাৰত নিজৰ মুখ' সংকলনৰ চৰিত্ৰসমূহৰ বিচ্ছিন্নতাবোধ (Alienation) বিশ্লেষণ: এক তাত্ত্বিক অধ্যয়ন** শীৰ্ষক গৱেষণা কাৰ্যত মূলতঃ বিশ্লেষণাত্মক আৰু বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। গৱেষণাৰ প্ৰাথমিক সমল হিচাপে ড° নগেন শইকীয়াৰ চুটিগল্প সংকলন 'আন্ধাৰত নিজৰ মুখ' গ্ৰন্থখন গ্ৰহণ কৰা হৈছে। আনহাতে, তাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ বাবে গৌণ সমল হিচাপে বিভিন্ন তাত্ত্বিক আৰু সমালোচনামূলক গ্ৰন্থৰ সহায় লোৱা হৈছে।

০৩. গৱেষণাৰ গুৰুত্বঃ অসমীয়া সাহিত্য সমালোচনাত চুটিগল্পৰ সমাজতাত্ত্বিক অধ্যয়ন যদিও হৈছে, তাৰ তুলনাত মাৰ্ক্সবাদী 'বিচ্ছিন্নতাবোধ' (Alienation) আৰু মনস্তাত্ত্বিক অৱক্ষয়ৰ তাত্ত্বিক আধাৰত পুংখানুপুংখ বিশ্লেষণ এতিয়াও সীমিত। ড° নগেন শইকীয়াৰ গল্পসমূহ কেৱল কাহিনীৰ বৰ্ণনা নহয়, ই হৈছে মানৱ মনৰ গভীৰ অৱক্ষয় আৰু সামাজিক অৰ্থনীতিৰ এক জটিল দলিল। এই গৱেষণা পত্ৰখনে আধুনিক পুঁজিপতি সমাজ ব্যৱস্থাই মানুহৰ আত্মমৰ্যাদা আৰু প্ৰেমৰ দৰে আৱেগক কেনেদৰে পণ্যলৈ ৰূপান্তৰিত কৰি মানুহক সমাজ আৰু নিজৰ সত্তাৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি পেলায়, তাৰ তাত্ত্বিক আৰু সাহিত্যিক গুৰুত্ব পোহৰলৈ আনিব।

০৪. গৱেষণাৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্যঃ 'আন্ধাৰত নিজৰ মুখ' সংকলনৰ চৰিত্ৰসমূহৰ মাজত প্ৰতিফলিত হোৱা বহুমুখী বিচ্ছিন্নতাবোধৰ স্বৰূপ তাত্ত্বিকভাৱে নিৰ্ণয় কৰাৰ লগতে আধুনিক সমাজৰ অৰ্থনৈতিক শোষণ আৰু যান্ত্ৰিকতাই মানুহক কেনেদৰে নিজৰ সত্তা আৰু মানৱীয় সম্পৰ্কৰ পৰা

বচি্ছনি্ন কৰে তাৰ মাৰ্ক্সবাদী তাত্ত্বকি বশ্লিষেণ কৰা আৰু মনস্তাত্ত্বকি আৰু সামাজকি বচি্ছনি্নতাৰ ফলত চৰতি্ৰসমূহৰ আৱগেকি অৱক্ষয়ৰ সাহতি্যকি মূল্যায়ন কৰাই হছৈে **ড° নগনে শইকীয়াৰ 'আন্ধাৰত নজিৰ মুখ' সংকলনৰ চৰতি্ৰসমূহৰ বচি্ছনি্নতাবোেধ (Alienation) বশ্লিষেণ: এক তাত্ত্বকি অধ্যয়ন** শীৰ্ষক গৱষেণা পত্ৰখনৰ মূল উদ্দশ্যে ।

১. মূল বষিয়ৰ আলোেচনাঃ

আধুনকি সাহতি্য সমালোেচনাত মাৰ্ক্সবাদী তত্ত্বই সমাজৰ অৰ্থনতৈকি গাঁথনি আৰু মানৱ আচৰণৰ মাজৰ সম্পৰ্কক গভীৰভাৱে ফঁহয়িাই চায়। সাহতি্য সমালোেচক লুইছ টাইছনৰ (Lois Tyson) মতে, "মাৰ্ক্সবাদ কৱেল ৰাজনতৈকি তত্ত্বই নহয়, ই ইতহিাস আৰু সাম্প্ৰতকি ঘটনাক বুজি পোেৱাৰ এক অৰ্থপূৰ্ণ তাত্ত্বকি আধাৰ" (Tyson 53)। মাৰ্ক্সবাদী দৰ্শনৰ অন্যতম গুৰুত্বপূৰ্ণ ধাৰণা হছৈে 'Alienation' বা বচি্ছনি্নতাবোেধ। কাৰ্ল মাৰ্ক্সৰ *Das Kapital*-ৰ মতে পুঁজপিতি উ□পাদন ব্যৱস্থাত শ্ৰমকিৰ শ্ৰম-শক্তি (labour-power) নজিৰ পৰা পৃথক হৈ কৱেল বক্ৰিীযোেগ্য সামগ্ৰীলৈ ৰূপান্তৰতি হয়, কয়িনোে শ্ৰমকিে নজিৰ শ্ৰম-শক্তি উ□পাদনৰ আহলিাৰ গৰাকীক বক্ৰিী কৰবিলৈ বাধ্য হয়। মাৰ্ক্সে কছৈে, "The value produced by this labour-power in, say, six hours of labour is thus expressed as the value of twelve hours' functioning or operation of the labour-power" (Marx 30)। এনে ব্যৱস্থাত মানুহ নজিৰ শ্ৰমৰ উপৰওি মানৱীয় সত্তা আৰু সমাজৰ পৰাও বচি্ছনি্ন হৈ পৰে।

লুইছ টাইছনে লগতে উল্লখে কৰছিে যে পুঁজপিতি সমাজত মানৱীয় সম্পৰ্কবোেৰ ক্ৰমান্বয়ে পণ্যলৈ (Commodity) ৰূপান্তৰতি হয়, যাক তাত্ত্বকি ভাষাত 'Commodification' বুলি কোেৱা হয় (Tyson 62)। এনে ব্যৱস্থাত মানুহে নজিৰ মানৱীয় আৱগে-অনুভূতকিোে সামগ্ৰীৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰে আৰু অৱশষেত নজিৰ প্ৰকৃত আৱগেকি সত্তাৰ পৰা বচি্ছনি্ন হৈ পৰে। ড° নগনে শইকীয়াৰ 'আন্ধাৰত নজিৰ মুখ' সংকলনটৰি গল্পসমূহত এই বহুমুখী বচি্ছনি্নতাবোেধৰ (সামাজকি, অৰ্থনতৈকি, আৱগেকি, আৰু আত্ম-বচি্ছনি্নতা) অতি নখিুঁত তাত্ত্বকি প্ৰতফিলন ঘটছিে।

অৰ্থনতৈকি বষৈম্যই কনেদেৰে মানুহক সমাজ আৰু মানৱীয় মৰ্যাদাৰ পৰা বচি্ছনি্ন কৰে তাৰ নৰি্মম চতি্ৰ 'মৃত্যুৰ উত্তাপত' গল্পত ফুটি উঠছিে। এই গল্পত মূল চৰতি্ৰ গোেলাপ এজন দৰদি্ৰ স্কুল মাষ্টৰ, যয়িে পৰয়িাল পোেহপাল দবিলৈ গৈ আভজিাত্যৰ মানদণ্ড ৰক্ষা কৰবি নোেৱাৰে। লুইছ টাইছনৰ মাৰ্ক্সবাদী বশ্লিষেণ অনুসৰি অৰ্থনতৈকি অৱস্থাই মানুহৰ সামাজকি স্থতি নৰি্ধাৰণ কৰে (Tyson 54)। গোেলাপৰ ধনী শহুৰকেৰ ঘৰত এখন বয়িাৰ উখল-মাখল পৰৱিশেৰ মাজত তওেঁৰ দুবছৰীয়া সন্তান সোেণমণি মৃত্যুশয্যাত পৰি থাকে। কন্তিু ধনী শহুৰকেৰ ঘৰত দৰদি্ৰ জোেঁৱায়কেৰ কোেনোে স্থান নাই, সয়েহে "আহল-বহল কোেঠাৰ বলিাসৰে থকা বাকী জোেঁৱাই কইেজনে গোেলাপক ঠলেি ঠলেি নি গুদামঘৰৰ দৰে ঠকে কোেঠা এটাত সুমাই-ছগেৈ" (শইকীয়া ৪৮)। এই 'গুদামঘৰটোেৱে' সমাজত দৰদি্ৰ শ্ৰণেীৰ অৱহলেতি আৰু বচি্ছনি্ন স্থানক প্ৰতীকী অৰ্থত প্ৰতনিধিতি্ব কৰছিে। তওেঁৰ সন্তানৰ মৃত্যুৰ মুহূৰ্ততোে কাষৰ কোেঠাত ধনী জোেঁৱায়কেহঁতে দৰদি্ৰৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধকি লৈ সামাজকি ডাৰউইনবাদৰ আধাৰত তাত্ত্বকি আৰু নষি্ঠুৰ উপহাস কৰে। তওেঁলোেকে কয়, "সাধাৰণতে দুখীয়া পৰয়িালবোেৰত সন্তান জন্মৰ সংখ্যাও বছেি... আন সুখ সম্ভোেগৰ অভাৱ যৌেন সুখ-সম্ভোেগৰেহৈতেোে পূৰাব লাগবি" (শইকীয়া ৫০)। এই অৱহলোেই গোেলাপক সমাজৰ মূল সুঁতৰি পৰা সম্পূৰ্ণ বচি্ছনি্ন কৰি পলোেয় আৰু ক্ষোেভত তওেঁ গৰজি উঠে, "নুচুবা তোেমালোেকে দুখীয়া মানুহৰ ল'ৰাক" (শইকীয়া ৫১)। গোেলাপে উপলব্ধি কৰে যে "জীয়াই থাকবিলকৈে যি সদায় যুঁজ কৰবি লাগে সি আভজিাত্যৰ ষ্টণে্ডাৰ্ড ৰাখে কনেকে?"

(শইকীয়া ৪৮)। পুঁজিপতি সমাজত অৰ্থনতৈকি শ্ৰণেী-বিভাজনে মানুহক কদিৰে সামাজকিভাৱে অস্পৃশ্য আৰু বচ্ছিন্নি কৰি তে'ালে তাক এই দৃশ্যই অতি স্পষ্টৰূপত দাঙি ধৰে।

একদেৰে, 'মাখনী নহয়তে'া' গল্পত অৰ্থনতৈকি দাৰদি্ৰ্যই ৰত্ন আৰু মাখনীৰ প্ৰমেৰ মাজত ব্যৱধান সৃষ্টি কৰা দখো যায়। এহাল দৰদি্ৰ ডকো-গাভৰুৰ প্ৰমেৰ আৱগে কনেদেৰে অৰ্থনতৈকি দন্যৈৰ বাবে নঃিশষে হ'ৈ যায় তাৰ বৰ্ণনা দি এগৰাকী বৃদ্ধাই সমাজৰ কঠে'াৰ বাস্তৱতাৰ প্ৰতফিলন ঘটাই কয়, "পটেৰ ভাত মুঠৰি কাৰণে চনি্তা কৰা ডকোই ঘণৈীয়কেৰ প্ৰতি চনেহে ৰখাৰ চনি্তা কমিান কৰবি" (শইকীয়া ২৪)। ৰত্নই মটৰ কে'াম্পানীত কাম কৰি পে'াৱা সামান্য পইচাৰে চাউল, দাইল, কাপে'াৰ-কানি কনিবি লগা হে'াৱাত লাহে লাহে অৰ্থনতৈকি অভাৱে তওঁলে'াকৰ মাজত সংঘাতৰ সৃষ্টি কৰে। দৰদি্ৰতাৰ বাবহে মাখনীয়ে ৰত্নক এৰি যাবলৈ বাধ্য হয়। অৱশষেত চৰম মানসকি আৰু সামাজকি বচ্ছিন্নিতাত ভুগি ৰত্নই "চাইকলেৰ চহৈন্ এডাল ডঙিতি বান্ধি থকাঘৰৰ চটতিে" ফাঁচ লৈ আত্মহত্যা কৰে (শইকীয়া ২৭-২৮)। মাৰ্ক্সৰ **'অৰ্থনতৈকি নৰ্ি্ধাৰণবাদ'** * (Economic Determinism) অনুসৰি সমাজৰ অৰ্থনতৈকি ভটেয়িহৈ মানুহৰ মানৱীয় আৱগেসমূহকে' নয়িন্ত্ৰণ কৰে, আৰু অৰ্থনতৈকি সুৰক্ষাৰ অবহিনে মানুহ কদিৰে নজিৰ প্ৰমে আৰু জীৱনৰ পৰা বচ্ছিন্নি হ'ৈ পৰে, ৰত্নৰ আত্মহত্যা তাৰহে সাহত্যিকি প্ৰমাণ।

মাৰ্ক্সবাদী তত্ত্বই বশি্বাস কৰে যে পুঁজিপতি সমাজত মানৱীয় সম্পৰ্কবে'াৰ ক্ৰমান্বয়ে পণ্যলৈ (Commodity) ৰূপান্তৰতি হয়। সমাজৰ অৰ্থনতৈকি গাঁথনি যমিানহৈ জটলি হ'ৈ পৰে, মানুহৰ বশিুদ্ধ আৱগেসমূহ সমিানহৈ ভে'ৗতকি সামগ্ৰীৰ ওপৰত নৰ্িভৰশীল হ'ৈ পৰে। লুইছ টাইছনৰ মাৰ্ক্সবাদী বশি্লষেণ অনুসৰি পুঁজিপতি ব্যৱস্থাই মানুহৰ চতেনাক এনদেৰে নয়িন্ত্ৰণ কৰে যে মানুহে আন মানুহক মানৱীয় দৃষ্টৰিে চে'াৱাৰ পৰৱিৰ্তে কৱেল সামগ্ৰী বা বনিমিয় মূল্য হচিাপহে বচিাৰ কৰে (Tyson 62)। ড° নগনে শইকীয়াৰ 'বমিূঢ়-বমিূঢ়' গল্পত মূল চৰত্ৰি বপিুলৰ দৰদি্ৰতাই তাক তাৰ প্ৰমেকিা নতিুৰ পৰা বচ্ছিন্নি কৰছি আৰু সমাজৰ এই অৰ্থনতৈকি নৰ্ি্ধাৰণবাদে তাক কদিৰে মানসকিভাৱে পংগু কৰি পলোইছে তাৰ তাত্ত্বকি নদিৰ্শন ইয়াত পে'াৱা যায়।

কাৰ্ল মাৰ্ক্স আৰু ফ্ৰডেৰকি এংগলেছে 'কমউিনষ্টি পাৰ্টৰি ইস্তাহাৰ'ত স্পষ্টকৈ উল্লখে কৰছি যে, "বুৰ্জে'াৱা শ্ৰণেীয়ে পৰয়িালৰ আৱগেকি আৱৰণখন ফালি পলোইছে আৰু পাৰস্পৰকি সম্পৰ্কক কৱেল অৰ্থৰ সম্পৰ্কলৈ অৱনমতি কৰছি" (Marx and Engels 16)। ড° নগনে শইকীয়াৰ 'বমিূঢ়-বমিূঢ়' গল্পত মূল চৰত্ৰি বপিুলৰ দৰদি্ৰতাই তাক তাৰ প্ৰমেকিা নতিুৰ পৰা বচ্ছিন্নি কৰছি আৰু সমাজৰ এই অৰ্থনতৈকি নৰ্ি্ধাৰণবাদে তাক কদিৰে মানসকিভাৱে পংগু কৰি পলোইছে তাৰ তাত্ত্বকি নদিৰ্শন ইয়াত পে'াৱা যায়। গল্পটে'াত বপিুলে নতিুক ভাল পাইছলি যদওি এই প্ৰমেৰ বাটত হঙোৰ হ'ৈ থয়িদছিলি অৰ্থনতৈকি বষৈম্য। হীৰু দত্ত নামৰ আঢ্যৱন্ত চৰত্ৰিৰটে'াৱে বপিুলৰ দৰদি্ৰ প্ৰমেক লৈ উপহাস কৰি কয়, "পকাঘৰ আছে, লাইট আছে? চনেটিৰেি ফটিটিং আছে? চে'াফাচটে, ৱাৰদ্ৰব, গডৰজে, ফ্ৰীজ?" (শইকীয়া, পৃ: ১১৮)। উত্তৰত বপিুলে ক্ষে'ভৰে কয়, "গডৰজে, ফ্ৰীজত সুমাই থে'াৱা প্ৰমেত মই পৰা নাই" (শইকীয়া, পৃ: ১১৮) । তথাপওি, সমাজৰ বাস্তৱতাই বপিুলক মানসকিভাৱে অস্থৰি আৰু বচ্ছিন্নি কৰতিে'ালে। হীৰুদাই কঠে'াৰ বাস্তৱতা আঙুলয়িাই দি কয় যে মানুহৰ মাজত অৰ্থনতৈকি 'জাত' বা শ্ৰণেীৰ পাৰ্থক্য থাকলিে সম্বন্ধ হ'ব নে'াৱাৰে: "মানুহৰ দুটা জাত-ডকো ল'ৰা, দুটা জাত! দুটাৰ মাজত সম্বন্ধ কনেকৈ হয়? জাত মাৰি বয়িা নকৰাবী" (শইকীয়া, পৃ: ১১৮)। লুইছ টাইছনৰ (Lois Tyson) মতে, পুঁজিপতি সমাজত প্ৰমেৰ দৰে বশিুদ্ধ আৱগেে' সামাজকি মৰ্যাদা আৰু অৰ্থৰ জে'খমাখত নৰ্িধাৰতি হয় (Tyson 61) । অৱশষেত, ডচিম্বেৰৰ এক অন্ধকাৰ শীতৰ ৰাতি বপিুলে নতিুৰ ঘৰলৈ গৈ আৱষ্কিাৰ কৰে যে তাই আন এজন নতুন মানুহৰ সতৈে বহি আছে আৰু ফুচফুচাই কথা পাতছি। এই প্ৰতাৰণাই বপিুলক চৰম

মানসিক আঘাত দিয়ে আৰু সি চোৰৰ দৰে তাৰ পৰা পলাই আছে। শীতৰ ৰাতি নদীৰ পাৰৰ ফৰেফৰীয়া বতাহ আৰু অন্ধকাৰৰ মাজত দৌৰি পলাওঁতে বিপুলে গভীৰ শাৰীৰিক আৰু মানসিক বিচ্ছিন্নতাবোধ অনুভৱ কৰে: "ধাৰণা হয় শৰীৰৰ সকলো আচ্ছাদন কোনোবাই আজুৰি ছিঙি লৈ গৈছে আৰু শীতৰ প্ৰচণ্ড আঘাতত শৰীৰৰ সকলো অংগ-প্ৰত্যংগ চূৰ্ণ-বিচূৰ্ন হৈ ভাগি পৰিছে" (শইকীয়া, পৃ: ১১৫) । পুঁজিপতি সমাজত মানুহৰ বিশুদ্ধ আৱেগসমূহো যে ভৌতিক সম্পত্তিয়ে নিয়ন্ত্ৰণ কৰে আৰু দৰিদ্ৰ মানুহক প্ৰেমৰ দৰে আৱেগৰ পৰা অৱধাৰিতভাৱে বিচ্ছিন্ন কৰে, এই গল্পটোতো তাৰেই প্ৰকাশ প্ৰতিফলন ঘটিছে।

নগৰীয়া জীৱন আৰু যান্ত্ৰিকতাই মানুহক নিজৰ সত্তাৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি পেলায়, যাক মাৰ্ক্সীয় তত্ত্বই 'Alienation from oneself' বা নিজৰ মানৱীয় সত্তাৰ পৰা বিচ্ছিন্নতা বুলি কয়। মানুহে যেতিয়া কেৱল অৰ্থ আৰু সামাজিক প্ৰতিযোগিতাত নিজকে উটুৱাই দিয়ে, তেতিয়া তেওঁ নিজৰ প্ৰকৃত আনন্দ আৰু আৱেগক হেৰুৱাই পেলায়। শইকীয়াৰ 'অসময়' গল্পৰ মূল চৰিত্ৰ অজিত বৰুৱাই জীৱনত কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰি অৰ্থনৈতিক স্বচ্ছলতা, সুন্দৰ ঘৰ, আৰু মটৰ চাইকেল সকলো পালে। কিন্তু এই ভৌতিক সম্পত্তি আহৰণ কৰিবলৈ গৈ তেওঁ নিজৰ যৌৱন আৰু অতীতৰ প্ৰেমিকা সুমিত্ৰাক হেৰুৱালে। সুমিত্ৰাই তেওঁক অফিচৰ কামত অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল, আৰু দুয়োৰে মাজত এখন সৰু সংসাৰ গঢ়াৰ সপোন আছিল। কিন্তু অজিতৰ এই অৰ্থনৈতিক যাত্ৰাই তেওঁক মানৱীয় সম্পৰ্কৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি পেলালে। দাপোণত নিজৰ চুলি পাতল হৈ যোৱা, বয়সীয়াল মুখখন দেখি তেওঁৰ অনুভৱ হয় যেন জীৱনে তেওঁক ঠগি গ'ল। "মই কি সঁচাকৈ বুড়া হলোঁ? মোৰ শৰীৰত কি যৌৱনৰ কোনো উত্তেজনা নাই?" বুলি তেওঁ নিজকে প্ৰশ্ন কৰে (শইকীয়া, পৃ: ৫৮) । যিটো মানুহে অৰ্থ আৰু সম্পত্তি বিচাৰিছিল সি সেইবোৰ পালে সঁচা, কিন্তু তাৰ বিনিময়ত তেওঁ নিজৰ প্ৰকৃত সত্তা আৰু যৌৱনৰ পৰাই বিচ্ছিন্ন হৈ পৰিল।

একেদৰে 'যৌৱন' গল্পত চল্লিছৰ ডেওনা গৰকা বিজয়ে এখন বাছত গৈ থকা এদল উচ্ছল যুৱক-যুৱতীক দেখি নিজৰ হেৰাই যোৱা যৌৱন আৰু আৱেগৰ প্ৰতি তীব্ৰ আকৰ্ষণ অনুভৱ কৰে। বাছৰ ভিতৰত থকা চেঙেলীয়া ল'ৰা-ছোৱালীৰ উচ্ছলতা আৰু প্ৰাণৱন্ত আৱেগৰ বিপৰীতে বহি থকা মধ্যবিত্ত আৰু অভিজাত শ্ৰেণীৰ লোকসকলৰ মানসিক ৰক্ষণশীলতা ইয়াত ফুটি উঠিছে। বিজয়ে অনুভৱ কৰে যে সমাজৰ নীতি-নিয়ম, ভণ্ডামি আৰু এটা 'ছিষ্টেমৰ কাঠিন্য'ই তেওঁক চাৰিওফালৰ পৰা অদৃশ্য শিকলিৰে বান্ধি পেলাইছে: "তাৰ চাৰিওফালে সি অনুভৱ কৰিলে--ইটা আৰু চিমেন্টৰ মসৃণ কঠিন বেৰ। কেৱল তাৰ মূৰটো ওলাই আছে... তাৰ হাতত অজস্ৰ শিকলিৰ বান্ধোন" (শইকীয়া, পৃ: ১৩১)। এই ৰূপকটোৱে আধুনিক চহৰীয়া মধ্যবিত্তীয় মানুহৰ আত্ম-বিচ্ছিন্নতা আৰু আৱেগিক পংগুত্বৰ চৰম নিদৰ্শন দাঙি ধৰিছে।

মাৰ্ক্সবাদী দৰ্শনৰ 'Commodification' বা পণ্যকৰণ তত্ত্বই কয় যে পুঁজিপতি ব্যৱস্থাত সকলো বস্তু, আনকি মানুহৰ জীৱন, মৃত্যু আৰু মানৱীয় আৱেগো বিক্ৰীযোগ্য সামগ্ৰীলৈ ৰূপান্তৰিত হয়। লুইছ টাইছনৰ মতে, এই ব্যৱস্থাত মানুহে আন মানুহক মানৱীয় দৃষ্টিৰে চোৱাৰ পৰিৱৰ্তে কেৱল নিজৰ লাভালাভৰ বিনিময় মূল্য (Exchange value) হিচাপেহে চায় (Tyson 62) । 'ষ্টাফ ফটোগ্ৰাফাৰৰ ছবি' গল্পটোত আধুনিক সংবাদ মাধ্যম আৰু পুঁজিপতি ব্যৱস্থাই কিদৰে মানৱীয় সংকট আৰু ট্ৰেজেডীক পণ্যলৈ ৰূপান্তৰিত কৰি শ্ৰমিকক নিজৰ মানৱীয় সত্তাৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰে তাৰ নিৰ্মম চিত্ৰ অংকন কৰা হৈছে। বাতৰি কাকতৰ সম্পাদক মহন্তই স্পষ্টভাৱে কয়, "হিউমেন প্ৰশ্নমে যেতিয়ালৈকে প'লিটিকেলাইজদ্ নহয়, তেতিয়ালৈকে তাৰ কোনো নিউজ-ভেল্যু নাথাকে" (শইকীয়া, পৃ: ১০৭)। ফটোগ্ৰাফাৰ ভাগৱতীয়ে এটা আঠ বছৰীয়া শিশুৰ মূৰ পুলিচৰ লাঠী চালনাত ফাটি যোৱাৰ উপক্ৰম হওঁতে নিজৰ কেমেৰা পাহৰি শিশুটোক বচাবলৈ গৈ নিজে মৃত্যুমুখত পৰে (শইকীয়া, পৃ: ১১৩) । কিন্তু

পিছদিনাখনৰ কাকতত ভাগৰতীৰ মৃত্যুৰ খবৰটে'াৰেই এটা 'ছনে্সেছনেলে' হডেলাইন হৈ পৰে: "উন্মত্ত পুলচিৰ আক্ৰমণৰ পৰা ল'ৰা-ছে'াৱালীক বচাবলৈ গৈ ফটে'াগ্ৰাফাৰ সাংবাদকি নহিত" (শইকীয়া, পৃ: ১১৪)। ভাগৱতীৰ আত্মত্যাগৰ মানৱীয় মৰ্যাদা পুঁজিপতি ব্যৱস্থাটে'াৱে কৰেল এক বকি্ৰীযে'াগ্য বাতৰলিৈ অৱনমতি কৰলি।

একদেৰে 'মজদি ছাৰ ঢুকাল' গল্পটে'াত বপিুল নামৰ সাংবাদকিজনে নজিৰ আদৰ্শৱান শকি্ষক মজদি ছাৰৰ মৃত্যুৰ খবৰটে' কাকতত দবিলৈ বচিাৰছি। মজদি ছাৰ এনে এজন মানুহ আছলি যয়িে কছৈলি, "কাম কৰবিি, খাবা। ফাঁকি নদিবিা। কষ্ট হ'ব, তথাপি সঁচাত চলবিা। মছিাৰ লগত আপে'চ নকৰবিা" (শইকীয়া, পৃ: ৯-১০)। কনি্তু সংবাদ মাধ্যমৰ অফচিত এই আদৰ্শৰ কে'নে' মূল্য নাই। বপিুলে উপলব্ধি কৰে যে প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ পদত্যাগ আৰু ৰাজনতৈকি অস্থৰিতাৰ খবৰৰ মাজত মজদি ছাৰৰ দৰে এজন আদৰ্শৱান মানুহৰ মৃত্যুৰ কে'নে' 'নডিজ ভলে্যু' (News Value) নাই: "কাইলৰৈ হডে্ লাইনত মজদি ছাৰৰ খবৰ যে'াৱাৰ প্ৰশ্ন নুঠে-ইমান ক্লনি মানুহৰ কি কবিা খবৰ হ'ব পাৰে?" (শইকীয়া, পৃ: ৮)। পুঁজিপতি সমাজত মানুহৰ আদৰ্শও বজাৰৰ সামগ্ৰীৰ দৰে বকি্ৰীযে'াগ্য হ'ব লাগবি, নহ'লে সি সমাজৰ পৰা বচি্ছনি্ন হৈ পৰবি, তাৰ স্পষ্ট ছবি এই গল্পত এইদৰে সুন্দৰকৈ অংকন কৰছি ।

মাৰ্ক্সবাদী দৰ্শনে সমাজৰ অৰ্থনতৈকি শে'াষণৰ কথা কয়, কনি্তু আধুনকি সাহত্যিত এই বচি্ছনি্নতাই কতেয়িাবা অৰ্থনতৈকি সীমা অতকি্ৰম কৰি মানুহৰ অস্তত্বিৰ গভীৰ সংকটলৈ ৰূপান্তৰতি হয়। প্ৰখ্যাত সমালে'াচক মুনীন বৰকটকীয়ে ড° নগনে শইকীয়াৰ গল্পৰ বষিয়ে উল্লখে কৰছি যে, "তন্ত্ৰত চনি্তন প্ৰৱণতা আৰু চতেনা প্ৰৱাহ অভমিুখতিাৰ পনিহে ভৰ বছেকৈি পৰছি। অস্তত্বিবাদী নে'াহে'াৱা নহয়, কনি্তু অস্তত্বিবাদৰ আনুসঙ্গকি অধবিাস্তববাদ, নৰৈাশ্যবাদ আৰু নষি্ঠুৰ কুটলিতা গল্পকহেটাত সমিানে পৰস্ফিুট নহয়" (ৰাজখে'াৱা, পৃ: ১৮৪)। এই চতেনাস্ৰে'াত আৰু অস্তত্বিবাদী বচি্ছনি্নতাৰ শ্ৰষ্ঠে নদিৰ্শন হ'ল শইকীয়াৰ 'অন্তমি অপকে্ষা' আৰু 'এটা আকাংক্ষতি শব্দৰ প্ৰতীক্ষাত' নামৰ গল্প দুটা।

'অন্তমি অপকে্ষা' গল্পটে'াত এহাল বৃদ্ধ আৰু বৃদ্ধাই এটা আৱদ্ধ কে'ঠাত বহু অতীতৰ বপিলুৰ আৰু হৰোই যে'াৱা প্ৰমেৰ স্মৃতি ৰে'মন্থন কৰি আছে। তওঁলে'াক সমাজ আৰু আধুনকি সময়ৰ পৰা ইমানহে বচি্ছনি্ন যে আজি কি বাৰ তাৰে' তওঁলে'াকৰ হচিাপ নাই। বৃদ্ধই কয়, "আজি বুধবাৰ, মে'াৰ জন্মবাৰ।" অথচ বৃদ্ধাই উত্তৰ দয়িে, "আজি সে'ামবাৰ। কাৰণ সপ্তাহটে' আজৰি পৰা আৰম্ভ হ'ব" (শইকীয়া, পৃ: ১৩৮) । শষেৰফালে বৃদ্ধই পুনৰ কয়, "আজি বুধবাৰ আছলি মে'াৰ জন্মবাৰ।" বৃদ্ধাই কয়, "আজি সে'ামবাৰ আছলি। মে'াৰ জন্মবাৰ।" (শইকীয়া, পৃ: ১৪৯) । সময়ৰ এই অৰ্থহীনতাই আধুনকি মানুহৰ চৰম নঃিসংগতা আৰু অস্তত্বিৰ সংকটক প্ৰতনিধিত্বি কৰে। আনহাতে, 'এটা আকাংক্ষতি শব্দৰ প্ৰতীক্ষাত' গল্পটে' সম্পূৰ্ণৰূপে 'ইন্টৰিয়িৰ মন'লগ' (Interior Monologue) বা অন্তৰ্ভাষ্যৰ সহায়ত লখিা হছৈে। ইয়াত চৰত্ৰিটে'াৱে এটা হৰোই যে'াৱা শব্দৰ বাবে ব্যাকুল হৈ আছে, যয়িে আধুনকি যান্ত্ৰকি মানুহৰ চৰম আত্ম-বচি্ছনি্নতাক প্ৰতনিধিত্বি কৰছি: "মই এটা হৰে'াৱা সম্পদ ঘূৰাই পে'াৱাৰ উত্তাল আনন্দ লাভ কৰমি... শব্দটে'াৰ স্মৃতৰি এটা কম্পন অনুভব কৰবিলৈ তাক ঘূৰাই পাবলৈ মই অহে'াৰাত্ৰ কাণ পাতি ৰৈ আছে'ঁ - ধাৰণা হয় ইঞ্জনিৰ শব্দ যতেয়িা বন্ধ হৈ যাব-পৃথৱিীৰ আৰু আকাশ মাৰ্গৰ যান্ত্ৰকি বাহনবে'াৰৰ শব্দধ্বনি যতেয়িা স্তব্ধ হৈ যাব... কজিানি তত্েয়িা শুনমি" (শইকীয়া, পৃ: ১৫১) । পুঁজপিতি সমাজৰ যান্ত্ৰকি কে'লাহলৰ মাজত মানুহে নজিৰ প্ৰকৃত মানৱীয় সত্তা আৰু প্ৰশান্তকি কনেদেৰে হৰেুৱাই পলোইছে, সয়ো এই অস্তত্বিবাদী চতেনাস্ৰে'াতৰ মাজদে তাত্ত্বকিভাৱে ফুটি উঠছি।

বশ্লিষেণ কৰলিে দখো যায় যে শইকীয়াৰ 'মে'াক শুবলৈ দয়িা' গল্পটে'াত শ্ৰণেী-সংঘাত আৰু বুৰ্জে'াৱা শ্ৰণেীৰ মানসকি অৱক্ষয়ৰ চত্ৰিৰ প্ৰতফিলতি হছৈে । পুঁজপিতি শ্ৰণেীয়ে ধন আৰু ক্ষমতা আহৰণ কৰবিলৈ গৈ ক্ৰমান্বয়ে নজিৰ মানৱীয় প্ৰমূল্যবে'াধ বসিৰ্জন দয়িে আৰু চৰম নতৈকি বচ্ছিন্নিতাত (Moral Alienation) ভে'াগে। ইয়াত এজন দুৰ্নীতগ্ৰিস্ত ধনী ব্যৱসায়ী আৰু তাৰ ববিকেৰ মাজৰ তীব্ৰ কথে'াপকথন অংকন কৰা হছৈে। ববিকে তওঁক সে'াঁৰৰাই দয়িে, "সইেবুলি তুমি ৰজিাৰ্ভত ফৰষ্টে্ৰৰ কাঠ কাটি তহিলিং কৰবিা?... সইেবুলি তুমি সপ্তাহত দুদনিকৈ হাবৰি তলৰ তম্বুত কে'ানে'াবা কুমাৰী ছে'াৱালীৰ সতীত্ব নষ্ট কৰবিা?" (শইকীয়া, পৃ: ১৬৭)। অৰ্থৰ পাছত দে'ৗৰ দি'ৗৰ িতওঁ ইমানইে আত্ম-বচ্ছিন্নি হৈ পৰছিে যে ৰাত ি তওঁৰ টে'াপনি নাহে। তওঁ চঞ্চিৰ িউঠে, "মে'াক শান্ততি মৰবিলৈ দয়িা। মে'াক শুই থাকবিলৈ দয়িা। মই সকলে'াৰে পৰা আঁতৰ ি শান্ততি মৰবিলৈ বচিাৰে'া" (শইকীয়া, পৃ: ১৬৯)। মাৰ্ক্সবাদী তত্ত্ব অনুসৰ ি পুঁজপিতি শ্ৰণেীয়ে শ্ৰমকিক শে'াষণ কৰ ি ভে'ৗতকি সম্পদ গে'াটাব পাৰে, কন্তিু তওঁলে'াকে কতেয়িাও মানসকি প্ৰশান্ত ি নাপায়। এই গল্পটে'া পুঁজপিতি শ্ৰণেীৰ নতৈকি দউেলীয়া অৱস্থা আৰু আত্ম-বচ্ছিন্নিতাৰ এক নৰ্িমম সাহত্যিকি দলিলি।

ফৰাচী মাৰ্ক্সবাদী তাত্ত্বকি লুই আলথুজাৰৰ (Louis Althusser) মতে, ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰই (State Apparatus) মানুহক এটা যন্ত্ৰলৈ ৰূপান্তৰতি কৰে আৰু মানুহ নজিৰ মানৱীয় সত্তাৰ পৰাই বচ্ছিন্নি হৈ পৰে। গ্ৰন্থখনৰ 'আন্ধাৰত নজিৰ মুখ' শীৰ্ষক নাম-গল্পত এই দশিৰ শ্ৰষ্ঠে নদিৰ্শন পে'াৱা যায়। ইয়াত এজন নৰিাপত্তাৰক্ষী বা মলিটিাৰী অফচিাৰ (প্ৰদীপ)ৰ চৰম আত্ম-বচ্ছিন্নিতা আৰু মানসকি যন্ত্ৰণাৰ চত্ৰি অংকন কৰা হছৈে। ডউিটবি নামত আন্দে'ালনকাৰীৰ ওপৰত গুলী চলে'াৱাৰ পছিত অফচিাৰজনৰ তীব্ৰ ববিকে দংশন আৰম্ভ হছৈে। যান্ত্ৰকিভাৱে "ফায়াৰ" বুলি নৰ্িদশে দয়িাৰ লগে লগে এটা শশিু গুলীবদ্ধি হৈ 'মা' বুলি সৰ ি পৰছিে (শইকীয়া, পৃ: ১৭৭) । ৰাতৰি অন্ধকাৰত প্ৰদীপে উপলব্ধ ি কৰছিে যে যটিে' নৰিপৰাধী ল'ৰাক তওঁ গুলীয়াই মাৰলিে, সইে ল'ৰাটে' আচলতে তওঁৰ নজিৰইে হৰোই যে'াৱা শশৈৱ আৰু মানৱীয় সত্তাৰ ৰূপ: "স ি আন্ধাৰৰ মাজতে' চকুমলে ি যনে দখেছিে- কাল ি দুপৰৰ সইে ল'ৰাটে' আন কে'ানে' নহয়, আচৰতি কথা, স ি নজিে।... ওঁঠ দুখন গে'াল কৰ ি কবিা এটা স ি উচ্চাৰণ কৰবি খুজছিলি আৰু ঠকি সইে মুহূৰ্তত স ি তাক, তাৰ নজিৰ শশৈৱক, তুল ি দলিে দুলমামাৰ দুখন কঠনি হাতৰ মাজত" (শইকীয়া, পৃ: ১৭৮)। ৰাষ্ট্ৰৰ যন্ত্ৰ হচিাপে কাম কৰবিলৈ গৈ মানুহে কনেকৈে নজিৰ প্ৰকৃত পৰচিয় আৰু মানৱীয়তাক নজি হাতৰে হত্যা কৰে, তাৰ ইয়াতকৈ মৰ্মস্পৰ্শী মনস্তাত্ত্বকি চত্ৰিণ অসমীয়া সাহত্যিত বৰিল।

একদেৰে 'বভ্ৰিান্ত সংলাপ' গল্পটে'াত চাৰজিন ডকো-গাভৰুৰ টলেফিে'ানৰ ক্ৰছ-কানকেচনৰ মাজদে আধুনকি নগৰীয়া যান্ত্ৰকি সমাজৰ বচ্ছিন্নিতা দখেুওৱা হছৈে। বানপীড়তি মানুহৰ ৰলিফিৰ নামত যে'াৱা এচাম (অৰবন্দি আৰু মমতা) আৰু ব্যক্তগিত প্ৰমেৰ বাবে সময় কটে'াৱা আন এচাম (প্ৰভাত আৰু অনতিা)-এই দুয়ে'াটা শ্ৰণেীৰ মাজৰ টলেফিে'ানৰ সংযে'াগ বচ্ছিন্নি হৈ পৰাটে'াৱে প্ৰতীকী অৰ্থত আধুনকি মানুহৰ পাৰস্পৰকি আৱগেকি সংযে'াগহীনতাক প্ৰতফিলন কৰছিে। অৰবন্দিই যান্ত্ৰকিভাৱে কয়, "ব্যক্তগিত প্ৰমে-ভালপে'াৱা, সুখ-দুখতকৈ এশ-ডৰেশ মানুহৰ জীয়াই থকাৰ সমস্যাটে' ডাঙৰ" (শইকীয়া, পৃ: ১৬১) । ইয়াত প্ৰতটিে' চৰত্ৰিই নজিৰ নজিৰ আদৰ্শ আৰু আৱগেৰ মাজত আৱদ্ধ, যয়িে আধুনকি সমাজত পাৰস্পৰকি বুজাবুজৰি অভাৱ আৰু মানৱীয় সম্পৰ্কৰ যান্ত্ৰকিতাক সূক্ষ্মভাৱে উদঙাই দছিে।

২. সিদ্ধান্তঃ

সামগ্ৰিকভাৱে, ড° নগেন শইকীয়াৰ 'আন্ধাৰত নিজৰ মুখ' চুটিগল্প সংকলনটি আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যত শ্ৰেণী-সংঘাত, যান্ত্ৰিকতা, আৰু মানৱীয় বিচ্ছিন্নতাবোধৰ (Alienation) এক অমূল্য তাত্ত্বিক আৰু মনস্তাত্ত্বিক দলিল বুলিব পাৰি। প্ৰস্তুত গৱেষণা পত্ৰখনত কাৰ্ল মাৰ্ক্সৰ অৰ্থনৈতিক নিৰ্ধাৰণবাদ (Economic Determinism) আৰু লুইছ টাইছনৰ মাৰ্ক্সবাদী সাহিত্য সমালোচনাৰ আধাৰত সংকলনটিৰ নিৰ্বাচিত গল্পসমূহৰ যি পুংখানুপুংখ বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হ'ল, তাৰ পৰা কেইবাটাও গুৰুত্বপূৰ্ণ সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰি।

প্ৰথমতে, পুঁজিপতি সমাজ ব্যৱস্থাই মানুহক কেৱল অৰ্থনৈতিকভাৱেহে শোষিত নকৰে, ই মানুহৰ সামাজিক আৰু আৱেগিক মৰ্যাদাকো পণ্যলৈ (Commodity) ৰূপান্তৰিত কৰে। 'মৃত্যুৰ উত্তাপত' আৰু 'মাখনী নহয়তো' গল্প দুটাই স্পষ্ট কৰিলে যে অৰ্থনৈতিক নিৰাপত্তাহীনতাই দৰিদ্ৰ শ্ৰেণীক সমাজৰ মূল সুঁতিৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি পেলায় আৰু তেওঁলোকৰ প্ৰেম, বা□সল্য আদি বিশুদ্ধ আৱেগসমূহো অৰ্থৰ অভাৱত নিঃশেষ হৈ যায়। গোলাপ মাষ্টৰে নিজৰ সন্তানৰ মৃত্যুৰ ক্ষণতো ধনী জোঁৱাইকেইঁতৰ উপহাসৰ বলি হ'বলগীয়া হোৱাটো আৰু ৰত্নই অৰ্থনৈতিক দাৰিদ্ৰ্যৰ বাবে প্ৰেমিকাক হেৰুৱাই আত্মহত্যা কৰাটো মাৰ্ক্সৰ 'ঐতিহাসিক বস্তুবাদ'ৰ একোটা জীৱন্ত সাহিত্যিক উদাহৰণ। একেদৰে, 'বিমূঢ়-বিমূঢ়' গল্পই দেখুৱাইছে যে পুঁজিপতি সমাজত প্ৰেম আৰু পাৰস্পৰিক সম্পৰ্কবোৰ ক্ৰমান্বয়ে পণ্যলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। বিপুলৰ দৰিদ্ৰতাই তাক তাৰ প্ৰেমিকাৰ পৰা আঁতৰাই অনাৰ মূলতে আছিল সমাজৰ অৰ্থনৈতিক শ্ৰেণী-বিভাজন আৰু ফ্ৰীজ, গেডৰেজ আদি ভৌতিক সম্পত্তিৰ প্ৰতি থকা মানুহৰ মোহ।

দ্বিতীয়তে, নগৰীয়া যান্ত্ৰিকতা আৰু বুৰ্জোৱা শ্ৰেণীৰ উত্থানে জন্ম দিয়া 'আত্ম-বিচ্ছিন্নতা' (Self-Alienation) গ্ৰন্থখনৰ অন্যতম কেন্দ্ৰীয় বিষয়। 'অসময়' গল্পৰ অজিত বৰুৱা আৰু 'যৌৱন' গল্পৰ বিজয়ে জীৱনত ভৌতিক সম্পদ আৰু সামাজিক প্ৰতিষ্ঠা পালেও, তেওঁলোকে নিজৰ প্ৰকৃত যৌৱন আৰু আৱেগৰ পৰা চিৰদিনলৈ বিচ্ছিন্ন হৈ পৰিছে। ঠিক একেদৰে, 'মোক শুবলৈ দিয়া' গল্পৰ ব্যৱসায়ীজনে ঐশ্বৰ্যশালী অট্টালিকা নিৰ্মাণ কৰিলেও, নিজৰ দুৰ্নীতি আৰু কুকৰ্মৰ বাবে তেওঁ চৰম নৈতিক বিচ্ছিন্নতাত ভুগিছে আৰু মানসিক প্ৰশান্তি হেৰুৱাই পেলাইছে। পুঁজিপতি শ্ৰেণীৰ এই নৈতিক স্খলন আৰু শ্ৰমিক শ্ৰেণীৰ অসহায়তা—এই দুয়োটা দিশেহে সমাজৰ গভীৰ বৈষম্যক উদঙাই দিছে।

তৃতীয়তোকৈ, আধুনিক যুগৰ সংবাদ মাধ্যম আৰু ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰই মানৱীয়তাৰ ওপৰত চলোৱা আগ্ৰাসন এই গল্পসমূহত তীব্ৰভাৱে প্ৰতিফলিত হৈছে। 'ষ্টাফ ফটোগ্ৰাফাৰৰ ছবি' আৰু 'মজিদ ছাৰ ঢুকাল' গল্পই প্ৰমাণ কৰিছে যে আধুনিক সমাজত মানুহৰ যন্ত্ৰণা, ত্যাগ, মৃত্যু আৰু আদৰ্শৰো কোনো স্বকীয় মৰ্যাদা নাই; ই কেৱল বজাৰৰ লাভালাভৰ বাবে এক 'ছেন্সেচনেল নিউজ ভেল্যু' বা পণ্য সামগ্ৰী মাথোঁ। ইয়াৰ সমান্তৰালভাৱে, নাম-গল্প 'আন্ধাৰত নিজৰ মুখ'ত ৰাষ্ট্ৰৰ যন্ত্ৰ হিচাপে কাম কৰা এজন নিৰাপত্তাৰক্ষীয়ে নিৰপৰাধী শিশুক গুলীয়াই হত্যা কৰাৰ পিছত যি চৰম আত্ম-বিচ্ছিন্নতা আৰু অপৰাধবোধত ভুগিছে, সেয়া সমগ্ৰ আধুনিক মানৱ সভ্যতাৰেই এক ভয়ানক ট্ৰেজেডী।

চতুৰ্থতে, মুনীন বৰকটকীয়ে আঙুলিয়াই দিয়াৰ দৰে, শইকীয়াৰ গল্পত চেতনাস্ৰোত আৰু অস্তিত্ববাদী দৰ্শনৰ গভীৰ প্ৰভাৱ আছে। 'অন্তিম অপেক্ষা' আৰু 'এটা আকাংক্ষিত শব্দৰ প্ৰতীক্ষাত' গল্পৰ মাজেদি সময়ৰ অৰ্থহীনতা আৰু এটা হেৰাই যোৱা মানৱীয় সংযোগ বা 'শব্দ'ৰ বাবে যি হাহাকাৰ প্ৰকাশ পাইছে, সেয়া সমাজৰ যান্ত্ৰিক কোলাহলৰ মাজত নিজৰ পৰিচয় হেৰুৱাই পেলোৱা আধুনিক মানুহৰেই প্ৰতিচ্ছবি। 'বিভ্ৰান্ত সংলাপ'ত টেলিফোনৰ তাঁৰত আবদ্ধ হৈ মানুহে পাৰস্পৰিক

আৰ্হেগিক সংযোগ স্থাপনত যি ব্যৰ্থতাৰ সন্মুখীন হৈছে, সেয়াও এই যান্ত্ৰিক বিচ্ছিন্নতাৰেই নামান্তৰ বুলি ক'ব পাৰি।

উপসংহাৰঃ

এইদৰে পৰ্যালোচনাৰ অন্তত ক'ব পাৰি যে, ড° নগেন শইকীয়াৰ 'আন্ধাৰত নিজৰ মুখ' সংকলনটি কেৱল কিছুমান কাহিনীৰ সমাহাৰ নহয়; ই হৈছে মানৱ মনৰ গভীৰ অৱক্ষয় আৰু সামাজিক অৰ্থনীতিৰ এক জটিল দস্তাবেজ। দৰিদ্ৰ ৰত্নৰ পৰা আৰম্ভ কৰি আত্মযন্ত্ৰণা ব্যৱসায়ীটোলৈকে, আদৰ্শবান মজিদ ছাৰৰ পৰা নিৰুপায় ফটোগ্ৰাফাৰলৈকে গ্ৰন্থখনৰ প্ৰতিটো চৰিত্ৰই আধুনিক সমাজ ব্যৱস্থাই জন্ম দিয়া কোনোবা নহয় কোনোবা এক 'বিচ্ছিন্নতাবোধ'ৰ চিকাৰ। গ্ৰন্থখনৰ নাম 'আন্ধাৰত নিজৰ মুখ' সঁচাকৈয়ে সাৰ্থক, কাৰণ এই গল্পসমূহে সমাজৰ অন্ধকাৰ আৰু বিচ্ছিন্ন স্বৰূপটোৰ মাজত লুকুৱাই থকা মানুহৰ প্ৰকৃত, অসহায় আৰু ভণ্ড মুখখন উদঙাই দিছে। মাৰ্ক্সবাদী আৰু মনস্তাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে দেখা যায় যে ড° শইকীয়াই তেওঁৰ গল্পৰ জৰিয়তে অসমীয়া সাহিত্যত 'বিচ্ছিন্নতাবোধ'-ৰ যি তাত্ত্বিক আধাৰ আৰু সাহিত্যিক ৰূপায়ণ দাঙি ধৰিলে, সেয়া সঁচাকৈয়ে অনবদ্য আৰু চিৰযুগমীয়া।

গ্ৰন্থপঞ্জী :

ৰাজখোৱা, অৰবিন্দ, সম্পাদক. *অসমীয়া চুটিগল্পৰ গতি-প্ৰকৃতি*। নৰ্থ লখিমপুৰ কলেজ প্ৰকাশন সমিতি. ২০১৩।

শইকীয়া, নগেন. *আন্ধাৰত নিজৰ মুখ*. । সাহিত্য প্ৰকাশ: লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল, ১৯৯৮।

Marx, Karl. *Das Kapital: Kritik der politischen Oekonomie*. Verlag von Otto Meissner, 1893.

Marx, Karl, and Frederick Engels. *Manifesto of the Communist Party*. Progress Publishers, 1969.

Tyson, Lois. *Critical Theory Today: A User-Friendly Guide*. 2nd ed., Routledge, 2006.

Copyright & License:
© Authors retain the copyright of this article. This work is published under the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), permitting unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.